

I

Když mi 2. října 1939 zazvonili u dveří, seděl jsem zrovna ve vaně. Ještě u mě ani nebyla posluha; myslel jsem, že je to pošťák, a tak jsem na něj zavolaal, ať chvilku počká. Zakřičeli mi v odpověď: „Pospěšte si. Tady policie.“ Představa, že si pro mě přijdou v noci, mi však utkvěla natolik, že jsem to pokládal za neškodnou záležitost ve věci zatemnění nebo dopravního přestupku. Opásal jsem si bedra ručníkem a naboso přešel ke dveřím, dumaje nad tím, jak mi posluha za mokré šlápoty na parketách vynadá. Když jsem odemkl, dveře se rozlétly a mě odhodil vzad náraz dvou statných mužů, kteří se o ně opírali. „Máte u sebe zbraň?“ zeptali se. Vzhledem k mému oděvu se však otázka zdála poněkud nesmyslná, a tak se rovnou vydali do obýváku. Po zběžné prohlídce seznali, že nejde o příbytek proletáře, a v souladu s podmíněnými reflexy francouzské policie nabyl jejich tón ihned na zdvořilosti.

„Obávám se, že budete muset s námi na stanici,“ řekl ten méně zavaltý. Měl vlasy na ježka, uhrovitý obličej a jmenoval se, jak jsem se pár minut nato dozvěděl, monsieur Péтетin, Fernand. „Nebojte, je to jen v zájmu ověření totožnosti nebo tak nějak.“ „Mohu se obléci v koupelně?“ „Zajisté,“ odvětil Péтетin a posadil se do křesla s pohledem na lahev rezné na kredenci. „Počítám, že tu v bytě žádné střelné zbraně ani podvatnou literaturu nemáte, takže si můžeme ušetřit obtíže spojené s prohlídkou.“ „Jak je libo,“ řekl jsem. „Jako doma. Tohle je rezná, kterou si kupuji u paní Denisy na rue de Vaugirard. Je levná a zaručeně padesátiprocentní. Ale už zbývá jen posledních pár lahví.“

„Jen zřídka piju tak časné ráno,“ pravil Pétetin, když jsem naléval sklenice pro něj, jeho společníka i pro sebe. „*À votre santé, monsieur.*“²

Zatímco jsem se v koupelně oblékal, objevila se v županu G., která bydlela v bytě nade mnou, jako by snad vycítila nebezpečí. „Kdo je to?“ zeptal se Pétetin opět úředně. „Slečna G., britská občanka. Otce má v diplomatických službách.“ „*How do you do,*“ řekl Pétetin anglicky a zarděl se pýchou. „Jmenuji se Pétetin, Fernand. Obávám se, že nyní musím tohoto džentlmena odvést, ale jistě se vám brzy vrátí. Vezměte si s sebou deku,“ dodal směrem ke mně. „Formality nejspíš pár dní zaberou.“

G. zbělela ve tváři. Pétetina si přeměřovala s tak očividným opovržením, že jsem rychle nalil trochu režné i jí. Sám jsem vypil už třetí sklenku; na prázdný žaludek mi výrazně pomáhala zachovat mužnou rozvahu. Pak jsme pochodovali dolů po schodech. Když jsem míjel byt naší *concierge*, zahlédl jsem její vystrašený obličej vykukovat zpoza záclony. Snad ji trochu potěšila skutečnost, že jsem neměl pouta. Venku na ulici jsem navrhl, ať jedeme taxíkem, a zatímco jsme čekali, přiběhla k nám po schodech G. s proviantem z párků a sýru, který rychle sesbírala v kuchyni. Byla stále ještě v županu a ve tváři ještě bělejší. „Vidíš, jak jsou u francouzské policie milí,“ řekl jsem jí anglicky. „Všechny ty zvěsti o brutalitě byly nesmysl.“ Jelikož nebylo po taxíku ani vidu, trval Pétetin, jenž se patrně obával nějaké scény, na tom, abychom šli pěšky. Když jsme zacházeli za roh rue de Vaugirard, stála ještě G. před domem s očima dokořán a mávala mi.

---

² „Na vaše zdraví, pane“ (pozn. překl.).

Cestou na policejní stanici se mnou Pétetin zapředel politický rozhovor. „To jsem zvědavý,“ pravil, „jak tahle válka skončí. Vy jako novinář víte jistě víc než my.“ Odvětil jsem, že nejsem žádný prorok, a vnitřně zalitoval, že jsem si nedal čtvrtou režnou, jelikož mi od chvíle, kdy jsem viděl G. mávat za mnou ode dveří, notně poklesla nálada. „Velkým problémem je samozřejmě Rusko,“ pokračoval Pétetin. „Jestli přijdou Němcům Rusové na pomoc, je po nás.“ Já namítl něco o tom, že americká pomoc je důležitější než ruská a že schopnosti Rusů by se neměly přeceňovat. „Ale no tak. Určitě máte na Rusko názor, který s námi nechcete sdílet,“ řekl Pétetin rozmarně a koketně. „Abyste rozuměl, nechceme z vás nic vymámit; mluvíme čistě soukromě, jelikož bychom si s kamarádem rádi udělali názor, o co tu vlastně jde.“

Nešlo mi z hlavy, jak je neohrabaný, stejně jako to, zda se jednou všichni naučíme pohlížet na jisté profesní typy, které romantizovala literatura (detektivy, prostitutky, reportéry, herce), jako na běžné a nezajímavé lidi. Nakonec, abych Pétetinovi přece jen hodil nějaký ten pamlsek, jsem se mu zmínil, že jsem prožil rok v Rusku. To ho viditelně potěšilo; jistě si dělal starosti, že můj byt neprohledali. Pochybuji však, že mu hlášení s tímto důležitým objevem vyneslo zvláštní pochvalu u nadřízených, kteří o mých pracovních cestách dobře věděli z *curriculum vitae* ve svých záznamech, jež jsem osobně sepsal sám.

Bylo devět, když jsme dorazili na policejní stanici, a čtyři hodiny jsem vysedával na dřevěné lavici ve strážnici, kde tučet policejních konstáblů hrál *belote*. Na lavici vedle mě seděli dva italsí námořníci – jednoho zatkli za veřejné opilství, druhý byl dnes odveden ze svého pokoje, podobně jako já. Kolem poledne mi dovolili poslat pro lahev vína a na lavici jsme si udělali piknik ve třech. Potom přišel

do strážnice Pétetin a pokynul mi, ať jdu za ním do kanceláře. Předal mi obálku s G.-iným jménem a adresou a list papíru. „Napište jí, co uznáte za vhodné,“ řekl mi se spikleneckým pohledem. „Ve dvě mi skončí služba a osobně jí to zanesu. Dopis zapečetím ve vaší přítomnosti, aniž bych ho četl. Třeba jste jí zapomněl něco důležitého sdělit.“

Na vteřinu jsem měl pokušení napsat „převezte dynamit ze sklepa do domu strýčka Bertíka“, abych předhodil Pétetinovi další pamlssek, ale při vzpomínce na to, jak ubohý mají lidé v *Deuxième bureau* smysl pro humor, napsal jsem jen pár vágních slov na pozdrav. Když jsem vkládal dopis do obálky, Pétetin diskrétně sklopil zrak. Netřeba dodávat, že ho G. nikdy nedostala.

Kolem 13. hodiny nás tři jeden *panier à salade* – salátový koš, tj. zelený anton francouzské policie – odvezl na prefekturu. Vyklopil nás na dvoře, odkud nás odvedli do tzv. Salle Lépine.

Salle Lépine je velká místnost s filmovým plátnem, určená pro vědecké a vzdělávací přednášky pro policejní složky. Má řady sedadel pro obecenstvo zvíci tři set lidí; nyní obsadili polovinu sedadel cizinci, které toho rána zatkli jako mě. Na jevišti, čelem do hlediště a zády k plátnu, seděla řada *flics*³ s puškami mezi koleny. Celé to vypadalo legračně – směsice nedělní školy a revolučního tribunálu z časů Velké francouzské revoluce. Usedl jsem do čtvrté řady vedle španělsky vypadajícího mladíka, který si ošetřoval tvář kapesníkem, jako by ho bolel zub. Všichni mluvili jeden přes druhého a různě se přesouvali, aby si promluvili s přáteli; čas od času jeden z *flics* zvolal: „Dost už toho rámusení. Tohle není kino.“

³ „Poldů“ (pozn. překl.).

Sousedovi jsem nabídl aspirin. Spolkl ho a do kapesníku vyplivl trochu krve, čímž odhalil pahýl čerstvě zlomeného předního zubu v horní dásni. „Špatný zubař?“ zeptal jsem se ho začátečnickou španělštinou. „Ne, señor. Špatná policía.“ Nataženou paží ukázal na bezvýrazné policajty na pódiu, poté sevřel ruku v pěst a pomalu ji přesunul k vlastní čelisti, naznačuje tím strašlivou ránu; pak zavřel oči a sesul se napůl ze židle. Po téhle pantomimě si z kapsy vytáhl brožuru ve španělštině a ztratil o mě zájem. Věděl jsem, že když mu řeknu, jak se jmenuji, dostane se mi od něj španělského objetí a patrně polibku na obě tváře; tak jsem si to nechal pro sebe. Pár minut nato se však objevil starý Poddach, proklestil si ke mně cestu až z poslední řady hlediště. Sedadlo napravo ode mě bylo volné, tak do něho s dramatickým povzdechem usedl. „Ach, Arthuro, tebe bych se tu nenadál! Povídá se, že nás všechny pozavírají do Santé. To nesnesu – na samotce s krysami. Mám astma a veškeré politické činnosti jsem zanechal už před válkou. To přece víš; to ví přece každý.“

Chudák starý Poddach prodával dámské spodní prádlo v Brně v Československu. Rok předtím, než Hitler vpochoval do Prahy, se oženil s dívkou o dvacet let mladší, která pracovala v obuvnickém závodě a horlila pro socialismus. Tu noc, kdy prezident Hácha odjel do Berlína, porodila mrtvé dítě a příštího rána zemřela, zatímco jí pod okny v přízemí maširovala německá armáda a on se jí pokoušel namluvit, že má halucinace. „To jsou jen sokolové,“ opakoval, utíraje jí čelo kapesníkem, dokud neztratila vědomí; pak si sbalil kufr. Nečekal ani na její pohřeb, vydal se na maďarskou hranici a nakonec, po krátkém pobytu v italském vězení, se dostal do Francie. V Paříži prodával různé brožury, stranické časopisy a levné papírové zboží na socialistických shromážděních; v tom spočívala jeho „politická činnost“.

Řekl jsem Poddachovi, že taková cela v Santé je i s krysa-
mi pořád lepší než nacistický koncentrák. A že nás nakonec,
po nějakých týdnech či měsících, moudré úřady odtud zase
vyhrabou.

Ale starý Poddach se uchlácholit nenechal. Onoho rána
ho po zatčení na policejní stanici v Belleville zfackoval je-
den mladý četník proto, že nerozuměl, co mu konstábl říká,
jelikož skoro neuměl francouzsky. Namítl jsem, že mlácení
je běžnou praxí jen u policie, ne ve vězení, ale to mi nevěřil.
Propukl v záchvat astmatického kašle, kterým hodlal udělat
dojem na *flics* na pódiu, a když neuspěl, přesunul se k dal-
šímu známému, kterého zahlédl v řadě před námi. Španěl
vzhlédl od brožury.

„*Judío*,“⁴ řekl nesouhlasně a odplivl si do kapesníku.
„Socialističtí uprchlíci dobří – židovští uprchlíci špatní.
Všichni nenávidí židovské uprchlíky – takže všichni nená-
vidí socialistické uprchlíky.“

„Ale ten starý soudruh je zároveň Žid i socialista.“

„Tak to je v pořádku,“ usoudil můj soused a vrátil se k četbě.

Zhruba v pět hodin odpoledne dorazil další zelený anton
a do haly hlídka doprovodila zhruba dvacet nováčků. Jedním
z nich byla i mladá žena, kterou jsem znal od vidění; byla
to Polka a sekretářka jakéhosi *comité* proti fašismu a rasové
nesnášenlivosti, nebo tak něco. Přišla ke mně na kus řeči.
Na četnické stanici ji podrobili velmi ponižující osobní pro-
hlídce, měla depresi, vztek a strach. Poprosila mě o pomoc,
až se dostanu ven. O totéž mě požádal starý Poddach. Byli
přesvědčeni, že mě díky mým „konexím“ za pár dní propustí.

Do Salle Lépine mě přivezli asi ve 13 hodin; v devět hodin
večer jsme tam stále ještě vysedávali, čekali a hleděli na *flics*

⁴ „Žid“ (pozn. překl.).

na pódiu, kteří byli stejně znuďení jako my. Zatuchlá tíha úzkosti a nudy postupně zadusila všechen hovor. Někteří na židlích spali. Někteří *flics* jakbysmet. Chrápali s puškami mezi koleny.

Krátce po deváté se však obecenstvo rozechvělo vlnou očekávání. Nejprve jsme zaslechli příjezd několika policejních aut, načež do místnosti vtrhla skupina detektivů v civilu, po nichž následovala eskorta *Garde mobile*⁵ s bajonetami. Ti se na pódiu seřadili do řady jako nějaká popravčí četa. Některé vystrašené ženy se skutečně začaly obávat, že začnou střílet, a daly se do pláče. Velitel detektivů, drobný hejsek s brilantinou ve vlasech, si zjednal ticho. Mrkl na kolegy – dramatická *mise-en-scène* byla očividně jakýmsi soukromým vtípkem a její účinek ho uspokojil. Poté začal předčítat ze seznamu. Každý muž a každá žena, jejichž jméno vyvolal, museli napochodovat do dvora – kde už se mezitím setmělo – mezi dvě řady příslušníků mobilní gardy. Z hluku venku jsme usoudili, že je nakládají do zelených antonů, které přijížděly. Kdokoli se mezi dvěma řadami nepohyboval dost rychle – většina si nesla kufry a příkrývky – dostal od detektivů ránu do zad. Některé ženy a starší muži pak klopýtali. Vzpomněl jsem si – a myslím, že si vzpomněli všichni – na známé příběhy o probíhání uličkou v Dachau; zde nikoho nezabýjeli, přinejhorším někdo přišel o zub nebo dva. Nacisté nás naučili, jak nacházet útěchu v porovnáních.

Španěl vedle mě byl na seznamu mezi posledními. Když slyšel, že vyvolali jeho jméno, zastrčil si brožuru do kapsy, rozloučil se se mnou rychlým *salud* a začal se loudat ven. Jeden z detektivů na něj zavrčel, aby přidal do kroku, ale

---

⁵ „Mobilní gardy“ (pozn. překl.).

mladík ho obdařil pohledem, po němž si to chlap s nápadem udeřit ho rozmyslel. Poté zmizel ve venkovní tmě.

Pár minut nato jsme s úlevným vydechnutím zaslechli, jak policejní auta odjíždějí ze dvora. Přibližně polovinu shromáždění odvedli, patrně do vězení; jelikož však naši zbývající polovinu nikdo nepovolal, třeba nás hodlají pustit? Osobně jsem stále doufal, že mě vyslechnou, a jen co omyl vyjde najevo, nechají mě se slušnou omluvou jít.

Další tři hodiny se ovšem nic nedělo. Detektivové a příslušníci *Garde mobile* odešli; obecnstvo a *flics* opět podřimovali, tváří v tvář.

O půlnoci přišla nová směna policistů a ta předchozí, opilá ospalostí, se vypořádala ven. Záhy nato nás shromáždili na dvoře a po úzkých schodech odvedli do sklepa.

Sklep to byl prostorný a téměř všechno místo v něm vyplňovalo uhlí. U protější stěny sahalo do výše člověka a postupně se svažovalo až ke vchodu, kde ponechávalo prostor zvíci zhruba tří metrů, pokrytý uhelným prachem a odpadky. „Teď jděte spát,“ řekli *flics*, kteří poté, co nás natlačili do sklepa, zůstali přede dveřmi. Bylo nás zhruba osmdesát, muži i ženy.

V tom sklepe jsme setrvali až do rána. Někteří z nás měli noviny, rozložili si je přes uhlí a ulehli na ně. Dále tu byly tři úzké dřevěné lavice, na šířku měly asi čtyřicet centimetrů. Na ty se střídavě ukládaly ženy, každá tak na hodinu. Ostatní se snažili vyklidit si kousíček podlahy, kde se dalo sedět. Vzduch byl hustý, jak jsme ho vydýchávali i jak jsme v něm vířili uhelný prach. Starý Poddach měl astmatický záchvat, tentokrát opravdový, který s přestávkami trval až do rána. Některé ženy byly na pokraji hysterie, avšak ovládaly se s pozoruhodným sebezapřením. Byli jsme tak uondaní, že bychom usnuli i na tom tvrdém, hrbolatém uhlí, vsedě

či vestoje, ale naši strážní prokřičeli celou noc – někteří mastili karty, někteří popíjeli víno a někteří dělali obojí, propíjejíce se do čím dál větší opilosti.

Kolem osmé ráno nás po skupinkách vyvedli na toalety a zpátky. Umýt se nebylo kde, dokonce ani ruce. Před čtyřadvaceti hodinami nás přivezli coby běžně oblečené lidi; teď už jsme vypadali jako vandráci. V půl deváté byl nástup, po kterém nás nahnali přes dvůr opět do Salle Lépine. Řekli nám, ať se posadíme na sedadla, která jsme večer předtím opustili. Dorazila nová směna *flics* a zaujala místa na pódiu.

Bylo devět ráno a my tam seděli dalších patnáct hodin, až do půlnoci. Pak nás vzali zpátky do sklepa s uhlím.

Během dne jsme si směli nechat dovézt sendviče po čtyřech francích za kus. Někteří z nás si nemohli dovolit víc než dva sendviče, jiným zase všechny peníze zabavili. Kolem poledne se objevila další várka nováčků, ale jen několik; zdálo se, že velká razie byla skončena. Okolo 21. hodiny jsme zhlédli stejné představení jako den předtím: detektivové, mobilní garda, seznam jmen, běh uličkou. Nyní však už melodrama frajírka s brilantinou nikoho nezajímalo. Doufali jsme jen, že tentokrát již na seznamu budeme a odvezou nás do normální vězeňské cely – pryč z tohohle zatraceného sálu s umouněným plátnem a řadou *flics* na pódiu s tupým a zlovolným výrazem, hodinu za hodinou, až se mezi námi a nimi vytvořila kolektivní nenávisť, zatuchlá jako smrtelná nuda, z níž vzešla.

Opět zhruba polovinu obecenstva naložili do policejních aut a odvezli; asi jen třicet z nás nechali, abychom ve sklepech s uhlím strávili druhou noc – nazítří jsme se vraceli jako procesí přízraků, umounění od sazí a špíny, celí rozbovalví, s očima zarudlýma, malátní nespavostí a nevoľností, do prázdných řad sedadel v onom přízračném biografu.